

ÚRAD VEREJNÉHO ZDRAVOTNÍCTVA SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Trnavská cesta 52
P.O.BOX 45
826 45 Bratislava

Bratislava, 20. novembra 2023

Svetový týždeň a Európsky deň povedomia o antibiotikách: viete, čo je antimikrobiálna rezistencia a ako vám môže ublížiť?

Antibiotiká sú nenahraditeľnými liekmi. Liečia nás a zachraňujú životy. Ak sa však používajú často a nesprávne, narastá riziko, že sa baktérie voči nim stanú odolnými. Antibiotiká tak strácajú účinnosť a liečba nimi prestáva zaberat'.

Odborníci z Úradu verejného zdravotníctva SR sa zapojili do Svetového týždňa (18.-24.11.2023) aj Európskeho dňa (18.11.2023) povedomia o antibiotikách a vysvetľujú, ako vzniká odolnosť voči antibiotikám a ako každý z nás dokáže zodpovedným prístupom prispieť k tomu, aby antibiotiká účinkovali a zachraňovali životy čo najdlhšie.

Čo je to antimikrobiálna rezistencia (AMR)?

Antimikrobiálna rezistencia (AMR) nastáva, keď sa baktérie, vírusy, plesne či parazity stávajú odolnými, teda si vyvinú odolnosť proti liečivám, ktoré ich majú zničiť. V tejto súvislosti hovoríme najčastejšie o rezistencii (odolnosti) baktérií voči antibakteriálnym liečivám - antibiotikám.

„Dôsledkom takto získanej odolnosti voči antibiotikám je, že baktérie sa v tele množia aj napriek liečbe, infekcie sú ťažšie liečiteľné, a aj pacient ich môže v niektorých prípadoch ľahšie šíriť.“

Antimikrobiálna rezistencia (odolnosť voči antibiotikám) je prirodzenou vlastnosťou niektorých mikroorganizmov, teda vieme, že napríklad konkrétne baktérie sú vždy odolné voči konkrétnym antibiotikám. No veľmi významnú rolu zohráva hlavne rezistencia získaná, teda taká, keď baktérie, ktoré sú normálne na konkrétne liečivo citlivé, sa stanú voči nemu odolnými. Významným faktorom, ktorý k vzniku takejto rezistencie prispieva, je nesprávne používanie a nadužívanie antibakteriálnych liečiv,“ vysvetlil RNDr. Martin Sojka, PhD., z Národného referenčného centra pre sledovanie rezistencie mikroorganizmov na antibiotiká ÚVZ SR.

Nadužívanie alebo nesprávne užívanie antibiotík môže viesť k odolnosti voči nim, čo je vážny globálny problém.

Prečo je odolnosť voči antibiotikám problém?

Antibiotikami sa liečia mnohé bežné i závažné infekcie a ak baktérie nereagujú na liečbu, infekcie sa u pacientov stávajú dlhotrvajúce alebo neliečiteľné. Odolné baktérie už dnes celosvetovo spôsobujú zvýšenú úmrtnosť, zaťažujú zdravotnícky systém a majú nepríjemné dopady na život pacientov a ich rodín.

„Ľudia sa pritom nemôžu spoliehať na to, že nefungujúce lieky jednoducho nahradíme novými. Vývoj nových antibiotík totiž nie je taký rýchly ako tempo, akým baktérie nadobúdajú odolnosť voči používaným liekom. Výsledkom môže byť, že aj úplne bežné infekcie budú už čoskoro opäť neliečiteľné a rizikom sa môžu stať aj bežné chirurgické zákroky, poranenia či úrazy. Používaním antibiotík iba v opodstatnených prípadoch všetci dokážeme prispieť k tomu, aby tieto cenné lieky fungovali a zachraňovali životy čo najdlhšie,“ uviedol PhDr. RNDr. MUDr. Ján Mikas, PhD., MPH., hlavný hygienik SR.

Prečo je pre nás dôležité znižovať spotrebu antibiotík?

„Baktériám, tak ako každému živému organizmu, ide o prežitie a rozmnoženie sa. Chcú sa rozmnožiť čo najviac za čo najmenej vynaloženej energie. Preto je získaná rezistencia (odolnosť) na antibiotiká v prostredí bez antibiotík pre ne nevýhodou (zbytočne vynaložená energia). Ak teda zmiernime selekčný tlak antibiotík na baktérie (znížime spotrebu antibiotík, respektíve budeme ich užívať naozaj iba v opodstatnených prípadoch), populácia baktérií sa začne odolnosti voči antibiotikám postupne zbavovať, lebo ju nebude potrebovať pre svoje prežitie,“ objasnil RNDr. Martin Sojka PhD. z Národného referenčného centra pre sledovanie rezistencie mikroorganizmov na antibiotiká ÚVZ SR.

Ako vzniká odolnosť baktérií voči antibiotikám?

Ako vzniká odolnosť baktérií voči liečbe antibiotikami

Antibiotiká sú nenahraditeľným liekom a ich objav zásadne zmenil medicínu. Liečia mnohé ochorenia, na ktoré sa pred objavom antibiotík umieralo.

Častým a nevhodným používaním antibiotík si niektoré baktérie vytvárajú voči týmto liekom odolnosť a liečba prestáva fungovať.

Každý z nás dokáže svojím zodpovedným prístupom prispieť k tomu, aby antibiotiká fungovali a zachraňovali životy čo najdlhšie.

1. V ľudskom tele sa prirodzene nachádza obrovské množstvo baktérií. Niektoré z nich môžu byť odolné voči antibiotikám.
2. Antibiotiká zabíjajú nielen "zlé" baktérie vyvolávajúce ochorenia, ale aj také, ktoré sa podieľajú na správnom fungovaní nášho tela.
3. Baktérie, ktoré sú odolné voči antibiotikám, sa následne môžu rozmnožiť a prevládnuť v tele človeka liečeného antibiotikami.
4. Niektoré baktérie dokonca odovzdávajú svoju odolnosť voči antibiotikám aj iným baktériám v tele. Aj tie začnú odolávať liečbe.

EURÓPSKY DEŇ POVEDOMIA O ANTIBIOTIKÁCH
EURÓPSKA INICIATÍVA V OBLASTI ZDRAVIA

ÚRAD VEREJNÉHO ZDRAVOTNÍCTVA SLOVENSKEJ REPUBLIKY

11/2023

Ako môžem ako jednotlivec predchádzať odolnosti voči antibiotikám?

- „Antibiotiká sú účinné proti baktériám, nie proti vírusom. Neúčinkujú teda na vírusové ochorenia ako chrípka či prechladnutie, ak nie sú sekundárne sprevádzané aj bakteriálnou infekciou,“ upozorňuje MUDr. Ivan Bakoss z Odboru imunizácie ÚVZ SR s tým, že nikdy od lekára nevyžadujte antibiotiká, ak vám povie, že ich nepotrebuje.
- Rovnako nikdy neužívajte antibiotiká bez predpisu lekára. Užívajte ich iba vtedy, keď vám ich predpíše lekár. Pri užívaní antibiotík sa riadte pokynmi lekára.
- Nikdy nezdieľajte antibiotiká s inými osobami. „**To, že antibiotiká pri liečbe zaúčinkovali vám, neznamená, že zaberú aj vašim príbuzným s rovnakými príznakmi. Iba lekár môže stanoviť správnu diagnózu a potvrdiť, že liečba antibiotikami je nevyhnutná,**“ doplna I. Bakoss.
- Nikdy nepoužívajte zvyšky antibiotík. Takéto rozhodnutie môže byť pre vaše zdravie potenciálne nebezpečné a vedie k AMR. Liečbu konkrétnymi antibiotikami vám musí predpísať lekár.
- Neukončujte liečbu antibiotikami svojvoľne, hoci sa už cítite lepšie. Liečbu predpísanú lekárom striktne dodržiavajte. Antibiotiká ničia baktérie postupne. Je dôležité doužívať lieky tak, ako určí lekár, pretože sa tým zabraňuje premnoženiu baktérií a opätovnému vzniku ochorenia.
- „**Udržujte antibiotiká účinné aj tým, že absolvujete pravidelné povinné a odporúčané očkovania. Pravidelné očkovanie môže pomôcť predchádzať niektorým infekciám, ktoré by inak mohli vyžadovať užívanie antibiotík,**“ radí PhDr. Júlia Adamčíková z Odboru surveillance infekčných ochorení ÚVZ SR.
- Vyhýbajte sa blízkeho kontaktu s chorými ľuďmi. „**Dodržiavajte správnu osobnú hygienu i respiračnú etiketu (kýchajte a kašlite do jednorazovej hygienickej vreckovky, ak vreckovku nemáte po ruke, prekryte si ústa aspoň laktovou jamkou). Ak je to potrebné, izolujte sa od ostatných ľudí, čím zabránite šíreniu infekcií. Prevencia infekcií napomáha znižovať potrebu užívania antibiotík,**“ odáva J. Adamčíková.
- Pravidelne si umývajte ruky a hygienicky pripravujte jedlo (oddeľujte tepelne upravené jedlá od tepelne neupravených surovín, dôsledne umývajte listovú zeleninu pitnou vodou, oddeľujte kuchynské náčinie na spracovanie surového mäsa od ostatného a podobne).

Prečo sa Úrad verejného zdravotníctva SR vyjadruje k odolnosti voči antibiotikám?

„Odborníci z Národného referenčného centra pre sledovanie rezistencie mikroorganizmov na antibiotiká a ďalších NRC a laboratórií na ÚVZ SR sledujú citlivosť významných pôvodcov ochorení na liečivá. Tieto údaje pomáhajú pri výbere najvhodnejšej liečby. Zároveň ako nadstavbové pracovisko pre ostatné mikrobiologické laboratóriá na Slovensku naše NRC určuje, či aktualizuje postupy, ako citlivosť mikroorganizmov na antibiotiká stanoviť. Naši pracovníci hlbšie analyzujú mikroorganizmy nesúce najnebezpečnejšie mechanizmy rezistencie (odolnosti) a také baktérie, ktoré sú odolné voči všetkým dostupným liečivám. Tieto údaje pomáhajú lepšie pochopiť šírenie rezistencie a nastavovať postupy na spomalenie alebo zastavenie šírenia antimikrobiálnej rezistencie,“ informoval PhDr. RNDr. MUDr. Ján Mikas, PhD., MPH., hlavný hygienik SR

„Negatívne trendy vo svete aj na Slovensku sledujeme najmä v prípade enterobaktérií odolných voči antibiotikám poslednej voľby, ako je napríklad *Klebsiella pneumoniae* odolná voči karbapenémom, ktorá môže spôsobiť rôzne ochorenia najmä u oslabených pacientov (infekcie kože, rán, mäkkých tkanív, dýchacieho traktu až po infekcie krvi).

Naopak, priaznivejšie sa situácia ukazuje v prípade zlatého stafylokoka odolného voči penicilínovým antibiotikám (meticilínu),” uviedol RNDr. Martin Sojka PhD. z Národného referenčného centra pre sledovanie rezistencie mikroorganizmov na antibiotiká ÚVZ SR.

Národné referenčné centrum pre sledovanie rezistencie mikroorganizmov na antibiotiká

Odbor lekárskej mikrobiológie

Odbor surveillance infekčných ochorení

Odbor imunizácie

Hlavný hygienik SR